

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
Guidelines for The Development of The 4 Brahmavihara Characteristics of
The School Administrators Under The Ang Thong Primary Educational
Service Area Office

ณัฐพล เฟื่องฟู่ง
Nuthaphon Fuangfung
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบศึกษาเอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองจำนวน 122 คน โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเอกสารการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ทางสถิติ คือ หาค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า :

สภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณธรรมจริยธรรม

ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่าด้านเมตตา มีคุณลักษณะ 9 ประการ ด้านกรุณา มีคุณลักษณะ 18 ประการ ด้านมุทิตา มีคุณลักษณะ 11 ประการ และด้านอุเบกขา มีคุณลักษณะ 12 ประการ

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองมีทั้งหมด 6 แนวทางดังนี้ 1) การพัฒนาความสามารถในการพูดหรือการสนทนา 2) การพัฒนาความสามารถในการฟัง 3) การพัฒนาการแต่งกาย 4) การพัฒนาด้านอารมณ์ 5) การพัฒนาความรู้ให้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ และ 6) การพัฒนาความจำ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ, พรหมวิหาร 4

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the characteristics of school administrators under the Office of Ang Thong Primary Educational Service Area, 2) to study guidelines of the characteristics development of school administrators according to the principles of Brahnavihara, and 3) to propose the guidelines of the characteristics development according to the principles of Brahnavihara of school administrators under the Office of Ang Thong Primary Educational Service Area. The mixed research methodology was used in the study. The quantitative data were collected by questionnaires from 122 samples and analyzed by percentage, frequency, mean and standard deviation. The qualitative data were collected by in-depth interviews and then analyzed by content analysis.

The research results were found that:

The state of characteristics of school administrators under the Office of Ang Thong Primary Educational Service Area was at a high level overall. In descending order, the highest was on human relations, followed by leadership, personality, knowledge, capability, and morality and ethics respectively.

The guidelines of the characteristics development of school administrators according to the principles of Brahnavihara indicated that Metta consists of 9 characteristics, Karuna has 18 characteristics, Mudita has 11 characteristics, and Upekkha consists of 12 characteristics.

The guidelines of the characteristics development according to the principles of Brahnavihara of school administrators under the Office of Ang Thong Primary Educational Service Area consist of 6 areas; 1) Development of speaking skill and conversation skill, 2) Development of listening skill, 3) Development of clothing and dressing, 4) Development of emotion, 5) development of world-wide and modern knowledge, and 6) Development of memory.

Key words: The guidelines of the characteristics development, Brahnavihara 4

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ฉะนั้นชีวิตแห่งการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นที่สุดสำหรับพลเมืองโลก การดำรงชีวิตของมนุษย์ต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การเรียนรู้เป็นครรลองของชีวิตที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดยันวันสุดท้ายของชีวิต สถานศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญของการบริหารจัดการ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนก่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นจะเกิดขึ้นที่สถานศึกษา เด็กจะเกิดการเรียนรู้ เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้ก็อยู่ที่สถานศึกษาเป็นสำคัญ ประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาเป็นผลมาจากความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด การบริหารจะประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเปรียบพร้อมด้วยคุณสมบัติหลายประการ คือ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ มีคุณธรรมและมีลักษณะที่ดี ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ คือ สมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษานั้นเอง การสร้างคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารจะสามารถดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้

การเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว และตลอดเวลา ซึ่งก่อให้เกิดความสลับซับซ้อนและปัญหาอย่างไม่มีสิ้นสุด มีการพัฒนาในด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาด้านจิตใจ ยิ่งพัฒนาไปเท่าใด จะยิ่งเกิดปัญหาจากการพัฒนาเท่านั้นคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นมากมาย เช่น มีพฤติกรรมแสดงออกที่รุนแรง เกิดความเครียด และความเห็นแก่ตัวของบุคคลในสังคม เพื่อป้องกันและขจัดปัญหาดังกล่าว ทำให้จำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมในการดำเนินการ จึงจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายที่คาดหวัง ผู้บริหารในฐานะผู้นำทางการศึกษาจึงควรมีแนวปฏิบัติที่อยู่ในกรอบของคุณธรรม เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจบุคคลให้ประพฤติในทางที่ถูกที่ควร และเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมให้บุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือแก่ผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดขวัญและกำลังใจรู้สึกมีความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณธรรมที่ผู้บริหารพึงมีนั้นปรากฏอยู่ในหลักของศาสนาทุกศาสนา ระเบียบ กฎหมาย คำสั่ง จรรยาบรรณ ระเบียบวินัยข้าราชการครู ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบอาชีพครูเพราะคุณธรรมเป็นเครื่องประกันคุณภาพของครู จากสภาพการณ์ของสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบัน

การปฏิรูปการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยให้มีมาตรฐานระดับสูง สู่วิถีความเป็นเลิศ ในส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยจะพัฒนาครูและผู้บริหารให้เป็นมืออาชีพ ซึ่งผู้บริหารมืออาชีพ จะมีลักษณะเด่น คือ ต้องมีความรอบรู้ ทันต่อเหตุการณ์ มีการตัดสินใจที่รวดเร็ว แม่นยำ และถูกต้อง สามารถจับประเด็นได้รวดเร็วและทันการ สามารถเลือกใช้คนได้เหมาะสมกับงาน ยอมรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งจะปรับตัว มีระเบียบวินัย เคร่งครัดเรื่องเวลา ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม ยึดมั่นในจรรยาวิชาชีพ เชื่อมั่นในตนเองและสามารถประสานงานได้เยี่ยม ประกอบกับ พรหมวิหารธรรมเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นฐานสำหรับการจัดการศึกษาควบคู่ไปกับวิทยาการ พรหมวิหารธรรมเป็นธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครอง พรหมวิหารธรรมประกอบด้วย 1) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี มีไมตรี ต่อประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง กล่าวคือปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข 2) กรุณา ความสงสาร คือช่วยเหลือให้พระภิกษุหรือประชาชนให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความเดือดร้อนของประชาชนรวมถึงสัตว์ทั้งหลาย 3) มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อพระภิกษุหรือประชาชนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็รู้สึกชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของเขาเหล่านั้น และ 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง คือ อันที่จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย ดังนั้น พรหมวิหารธรรมดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครูอาจารย์หัวหน้าหน่วยงานและนักบริหารองค์กรต่าง ๆ ที่จะต้องนำไปประพฤติปฏิบัติ สภาพที่เป็นจริงมีผู้บริหารจำนวนไม่น้อยที่ปฏิบัติงานและปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรมย่อหย่อนไป ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม หลักพรหมวิหารธรรมจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้พรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง สำหรับนำไปวางแผน กำหนดนโยบาย การปฏิบัติงานภายในองค์กร เพื่อให้เกิดประโยชน์ และสามารถนำไปเผยแพร่ยังที่อื่น ๆ ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มี 2 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาจากเอกสาร 2) ศึกษาจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร

วิธีดำเนินการวิจัย : ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด, หลักพรหมวิหาร 4, และศึกษาข้อมูลของสถานศึกษา

แหล่งข้อมูล : จากหนังสือ, ตำรา, บทความ, งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, เว็บไซต์

เครื่องมือ : แบบการศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : สภาพปัจจุบัน ปัญหา คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

2. ศึกษาจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

แหล่งข้อมูล : กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู จำนวน 313 คน

เครื่องมือ : แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency Distribution) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : สภาพปัจจุบัน ปัญหา คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาศึกษาแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มีขั้นตอน คือการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

แหล่งข้อมูล : ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยใช้เทคนิค Snow Ball และเลือกแบบเจาะจง กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล : วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : ศึกษาแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยการปรับปรุง แก้ไข และนำเสนอโดยมีรายละเอียด ดังนี้

แหล่งข้อมูล : ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ : วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : เสนอแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล “แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง” มีดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

สภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณธรรมจริยธรรม

ด้านบุคลิกภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1. สุขภาพแข็งแรงสดชื่นสามารถปฏิบัติงานได้ดี ลำดับที่ 2 การแต่งกายสุภาพเหมาะสมตามโอกาส และลำดับที่ 3 ความสุภาพอ่อนโยนกับทุกคน

ด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1. มีความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงาน ลำดับที่ 2 มีเมตตา กรุณาต่อเพื่อนร่วมงาน และลำดับที่ 3 มองโลกในแง่ดี

ด้านความรู้ความสามารถ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1. มีความมุ่งมั่นในผลสำเร็จของงาน ลำดับที่ 2 สามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน และลำดับที่ 3 เป็นประชาธิปไตยในการรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน

ด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1 จริ่งใจต่อผู้ร่วมงาน ลำดับที่ 2 ยิ้มแย้มแจ่มใส และลำดับที่ 3 รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา

ด้านความเป็นผู้นำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1 สามารถสร้างทีมงาน ลำดับที่ 2 มีความสามารถในการจูงใจเพื่อนร่วมงาน และลำดับที่ 3 เป็นที่รักและนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา

สรุปข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำนวน 5 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ระยะเวลา ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 และทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ในประเด็นดังนี้ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 3) ด้านความรู้ความสามารถ 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 5) ด้านความเป็นผู้นำ ผู้วิจัยจึงนำมาสังเคราะห์ซึ่งได้ผลดังต่อไปนี้ นำมาสังเคราะห์กับหลักพรหมวิหาร 4 ดังนี้ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุเบกขา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การพัฒนาความสามารถในการพูดหรือการสนทนา ควรฝึกตนเองให้มีความสามารถในการถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกของตน เพื่อให้ผู้อื่นรับรู้ในสิ่งที่ต้องการสื่อสาร การพัฒนาควรดำเนินการดังนี้

- 1) เตรียมตนเอง และเรื่องที่จะพูดให้พร้อม
- 2) พูดให้เข้าใจง่าย สั้น และเป็นประโยชน์
- 3) แสดงอาการกับกิริยาประกอบคำพูดเสริมความเข้าใจให้การพูดมีชีวิตชีวาไม่น่าเบื่อ
- 4) สรุปประเด็นสำคัญให้เข้าใจชัดเจน

2. พัฒนาความสามารถในการฟัง หรือการเป็นผู้ฟังที่ดี

3. การพัฒนาการแต่งกาย เพราะเป็นสิ่งที่ผู้พบเห็นครั้งแรก เกิดความรู้สึกว่าเราเป็นผู้นำหรือไม่ ควรพิจารณาการแต่งกายให้เหมาะสม ดังนี้

- 1) เหมาะสมกับสภาพอากาศ
- 2) เหมาะสมกับตัวตน ไม่คับ ไม่หลวมเกินไป
- 3) เหมาะสมกับเพศ วัย รูปร่าง ผิวพรรณและตำแหน่ง
- 4) เหมาะสมกับงานหรือสังคม และกาลเทศะ
- 5) มีความมั่นใจในขณะสวมใส่ ไม่ล้าสมัยหรือทันสมัยจนเกินไป
- 6) เคลื่อนไหวคล่องตัว และสวมใส่สะดวก

7) ดูสวยงาม เรียบร้อย สะอาด ไม่ชำรุด

4.การพัฒนาด้านอารมณ์ ผู้นำต้องสามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่โกรธง่าย ไม่ตื่นตูมกับคำพูดบางคำ เพราะทำให้เกิดความรู้สึกได้แย่งในใจหรือไม่ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง สร้างนิยามมองโลกในแง่ดี คิดบวก

5. พัฒนาความรู้ ให้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ

6. พัฒนาความจำ เพราะความจำที่ดีจะช่วยให้บุคคลเกิดความก้าวหน้าในงาน การพัฒนาความจำเช่น ฝึกสมาธิ ทบทวนสิ่งที่สำคัญ มีสมุดบันทึกความจำที่เป็นข้อมูลสำคัญ

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา

1) เมตตา มีคุณลักษณะและแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1.1) คุณลักษณะ มีดังนี้

1. มีความกระตือรือร้นการปฏิบัติงาน
2. มีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน
3. จริงใจต่อผู้ร่วมงาน
4. รับฟังความคิดเห็นและปัญหาของผู้ร่วมงาน
5. ใส่ใจในเรื่องของหน้าที่การงานของผู้ร่วมงาน
6. ยกย่องให้เกียรติผู้ร่วมงาน
7. พุดจาสุภาพกับทุกคน
8. รู้จักตีพิมพ์เพื่อนร่วมงานในโอกาสที่เหมาะสม
9. เป็นที่รักและนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา

2) กรุณา มีคุณลักษณะและแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

2.1) มีคุณลักษณะ ดังนี้

1. สามารถใช้ภาษาถูกต้องกับกาลเทศะ
2. เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
3. การบริหารอย่างมีคุณธรรม
4. มองโลกในแง่ดี
5. ประพฤติตนตามศีล 5 เป็นพื้นฐานของชีวิต
6. มีนโยบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของงาน
7. สามารถจัดบุคลากรทำงานอย่างเหมาะสม
8. สามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน
9. มีความมุ่งหวังในผลสำเร็จของงาน
10. สามารถแก้ปัญหาภายในโรงเรียน
11. สามารถกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานเกิดความมั่นใจในการทำงาน
12. สามารถในการจัดหาและสนับสนุนการเรียน
13. สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ร่วมงาน
14. เป็นกันเองกับร่วมงาน
15. ยิ้มแย้มแจ่มใส
16. รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา

17. พุดคุยพบปะกับผู้ร่วมงานเป็นประจำ
18. มีความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ร่วมงาน ชุมชน องค์กร
- 3) **มูทิตา** มีคุณลักษณะและแนวทางในการพัฒนา ดังนี้
 - 3.1) **มีคุณลักษณะ ดังนี้**
 1. การแต่งกายสุภาพเหมาะสมตามโอกาส
 2. ความสุภาพอ่อนโยนกับทุกคน
 3. สุขภาพแข็งแรงสดชื่นสามารถปฏิบัติงานได้ดี
 4. ประหยัดและอดออม
 5. ละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง
 6. สามารถติดตามผลงานของผู้เรียน
 7. สามารถควบคุมอารมณ์ของตน
 8. มีความสามารถในการจูงใจเพื่อนร่วมงาน
 9. สามารถสร้างทีมงาน
 10. ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
 11. ติดตามงานให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 4) **อุเบกขา** มีคุณลักษณะและแนวทางในการพัฒนา ดังนี้
 - 4.1) **มีคุณลักษณะ ดังนี้**
 1. มีความกล้าและรับผิดชอบในการตัดสินใจ
 2. เชื้อมั่นในตนเอง
 3. มีสุขภาพจิตดี
 4. มีความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงาน
 5. มีความยุติธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน
 6. เข้าใจในบทบาทและวัตถุประสงค์ของงาน
 7. มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์
 8. ความสามารถในการใช้เหตุผล
 9. เป็นประชาธิปไตยในการรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน
 10. รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา
 11. เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
 12. มีความสามารถในการควบคุม กำกับสถานการณ์ได้

นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย แจกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นต่าง ๆ แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เข้ากับหลักพรหมวิหาร 4 และได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มีแนวทางในการพัฒนา มีดังนี้

1. การพัฒนาความสามารถในการพูดหรือการสนทนา ควรฝึกตนเองให้มีความสามารถในการถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกของตน เพื่อให้ผู้อื่นรับรู้ในสิ่งที่ต้องการสื่อสาร การพัฒนาควรดำเนินการดังนี้

- 1) เตรียมตนเอง และเรื่องที่จะพูดให้พร้อม
- 2) พูดให้เข้าใจง่าย สั้น และเป็นประโยชน์
- 3) แสดงอาการกิริยาประกอบคำพูดเสริมความเข้าใจให้การพูดมีชีวิตชีวาไม่น่าเบื่อ
- 4) สรุปประเด็นสำคัญให้เข้าใจชัดเจน

2. การพัฒนาความสามารถในการฟัง หรือการเป็นผู้ฟังที่ดี

3. การพัฒนาการแต่งกาย เพราะเป็นสิ่งที่ผู้พบเห็นครั้งแรก เกิดความรู้สึกว่าเราเป็นผู้นำหรือไม่ ควรพิจารณาการแต่งกายให้เหมาะสม ดังนี้

- 1) เหมาะสมกับสภาพอากาศ
- 2) เหมาะสมกับตัวตน ไม่คับ ไม่หลวมเกินไป
- 3) เหมาะสมกับเพศ วัย รูปร่าง ผิวพรรณและตำแหน่ง
- 4) เหมาะสมกับงานหรือสังคม และกาลเทศะ
- 5) มีความมั่นใจในขณะสวมใส่ ไม่ล้ำสมัยหรือทันสมัยจนเกินไป
- 6) เคลื่อนไหวคล่องตัว และสวมใส่สะดวก
- 7) ดูสวยงาม เรียบร้อย สะอาด ไม่ซ้ำชุด

4. การพัฒนาด้านอารมณ์ ผู้นำต้องสามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่โกรธง่าย ไม่ตื่นตูมกับคำพูดบางคำ เพราะทำให้เกิดความรู้สึกโต้แย้งในใจหรือไม่ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง สร้างนิสัยมองโลกในแง่ดี คิดบวก

5. การพัฒนาความรู้ให้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ

6. การพัฒนาความจำ เพราะความจำที่ดีจะช่วยให้บุคคลเกิดความก้าวหน้าในงาน การพัฒนาความจำเช่น ฝึกสมาธิ ทบทวนสิ่งที่สำคัญ มีสมุดบันทึกความจำที่เป็นข้อมูลสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง” ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ สรุปผลการวิจัยพบว่า สภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับ ประคอง รัชมีแก้ว (2551) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาที่มีคุณภาพ พบว่า 1) องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ด้านบุคลิกภาพของผู้บริหาร และในด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1. มีความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงาน อันดับที่ 2 มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมงาน และอันดับที่ 3 มองโลกในแง่ดี ยังสอดคล้องกับ หัซพัน์ เอื้อโชติคุณ (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “คุณลักษณะผู้นำที่ไม่ดีที่มีผลในเชิงลบต่อขวัญกำลังใจในการทำงานของผู้ตาม” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำที่ไม่ดีของ

หัวหน้างานนั้น มีผลต่อขวัญกำลังใจในการทำงาน ของผู้ตามในเกือบทุกกรณี ในการศึกษาครั้งนี้ ได้รายการ 10 อันดับแรกของคุณลักษณะที่ไม่ดีของ ผู้นำที่มีผลต่อขวัญกำลังใจในการทำงานของผู้ตาม โดยประมวลผลจากคำตอบของผู้ตอบ แบบสอบถามทั้งหมด ดังมีรายการดังนี้คือ 1) ปิดความรับผิดชอบหรือโทษผู้อื่นเมื่อเกิดปัญหาหรือ เมื่อผลงานไม่ดี 2) ไม่มีความจริงใจ 3) โกหก 4) แอบอ้างความดีความชอบของทั้งทีมไว้แต่ผู้เดียว 5) ชอบพูดจาทำร้ายน้ำใจหรือรังแกลูกน้อง 6) แอบอ้างเอาความดีความชอบจากผลงานของผู้อื่นทั้งที่ ไม่มีส่วนร่วม 7) ลำเอียง เล่นพรรคเล่นพวก 8) ควบคุมอารมณ์ตัวเองไม่ค่อยอยู่ 9) ไม่เปิดรับคำวิจารณ์หรือคำแนะนำจากผู้อื่น 10) ผูกใจเจ็บ ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาในครั้งนี้คือ ควรให้มีการ พัฒนาด้านภาวะผู้นำให้แก่บุคลากรในองค์กร โดยมุ่งกำจัดลักษณะที่ไม่ดีทั้ง 10 อันดับแรกนี้ ก่อน ตามด้วยการสร้างลักษณะภาวะผู้นำที่ดีที่เป็นคู่ตรงข้ามให้เกิดขึ้นแทนที่ นอกจากนี้ การวิจัยนี้ยังได้จัดอันดับรายการคุณลักษณะที่ไม่ดีของผู้นำอีก 38 รายการ (รวมทั้งสิ้น 48 รายการ) ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นกรอบ กำหนดคุณลักษณะผู้นำที่ดีที่ควรมุ่งจัดการเป็นอันดับต่อ ๆ ไป ตามความเหมาะสม และยังสอดคล้องกับ เพลินใจ พฤษชาดิรัตน์ (2549) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ 1) คุณลักษณะผู้นำที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้นำในแต่ละบทบาท จำนวน 36 คุณลักษณะ จำแนกเป็น 4 ด้านคือ คุณลักษณะผู้นำด้านการบริหารจัดการ คุณลักษณะผู้นำด้าน วิชาชีพ คุณลักษณะผู้นำด้านคุณธรรมและจริยธรรม และคุณลักษณะผู้นำด้านบุคลิกภาพ 2) องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความเหมาะสม และเป็นไปได้

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองจากการสัมภาษณ์ พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา 1) เมตตา มีคุณลักษณะ มีดังนี้ มีความกระตือรือร้นการปฏิบัติงาน มีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน จริงใจต่อผู้ร่วมงาน รับฟังความคิดเห็นและปัญหาของผู้ร่วมงาน ใส่ใจในเรื่องของหน้าที่การงานของผู้ร่วมงาน ยกย่องให้เกียรติผู้ร่วมงาน พูดจาสุภาพกับทุกคน รู้จักตีขมเพื่อนร่วมงานในโอกาสที่เหมาะสมเป็นที่รักและนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะด้านเมตตาเป็นพื้นฐานในการทำงานสอดคล้อง สุภาวดี วงษ์สกุล (2555) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือการบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจของครูอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร ปัจจัยด้านพฤติกรรม และปัจจัยด้านสถานการณ์ สำหรับรูปแบบกระบวนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การประเมินตนเอง การวางแผน พัฒนาตนเอง การดำเนินการพัฒนา และการประเมินผลความสำเร็จ ซึ่งการดำเนินการพัฒนาแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ โปรแกรมการฝึกอบรม กิจกรรมการพัฒนา และกิจกรรมพัฒนา ตนเอง และ การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีประสิทธิผล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และยังพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ปัจจัย และกระบวนการพัฒนา มีความสอดคล้องกันและ เป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การพัฒนาความสามารถในการพูดหรือการสนทนา ควรฝึกตนเองให้มีความสามารถในการถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกของตน เพื่อให้

ผู้อ่านรับรู้ในสิ่งที่ต้องการสื่อสาร การพัฒนาควรดำเนินการ พัฒนาความสามารถในการฟัง หรือการเป็นผู้ฟังที่ดี การพัฒนาการแต่งกาย สอดคล้องกับ สุภาวดี วงษ์สกุล (2555) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือการบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจของครูอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร ปัจจัยด้านพฤติกรรม และปัจจัยด้านสถานการณ์ สำหรับรูปแบบกระบวนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การประเมินตนเอง การวางแผน พัฒนาตนเอง การดำเนินการพัฒนา และการประเมินผลความสำเร็จ ซึ่งการดำเนินการพัฒนาแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ โปรแกรมการฝึกอบรม กิจกรรมการพัฒนา และกิจกรรมพัฒนา ตนเอง และ การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีประสิทธิผล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และยังพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ปัจจัย และกระบวนการพัฒนา มีความสอดคล้องกันและ เป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป และอีกทั้งยังได้พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 นั้นมีความสำคัญมากที่จะใช้ในการปฏิบัติพื้นฐานในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า พรหมวิหาร 4 เป็นหลักในการบัญญัติพระวินัยซึ่งเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการ ดำรงชีวิตของมนุษย์ นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังทรงนำองค์ธรรมในพรหมวิหาร 4 มาแสดงไว้ในฐานะ เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำรงชีวิตของฆราวาสอีกด้วย เช่น ทรงนำเมตตาซึ่งเป็นองค์ธรรมข้อ หนึ่งในพรหมวิหาร 4 มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติของฆราวาสต่อสมณพราหมณ์ ดังปรากฏใน สังคาลงสูตรว่า คหบดีบุตร กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องตัน คือจะทำสิ่งใด ก็ทำด้วย เมตตา จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา เปิดประตูต้อนรับ ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพอีกทั้งพบประโยชน์อีกมากในการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานซึ่ง ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์ (2552, หน้า 12) ได้กล่าวไว้ว่า เมตตานี้เป็นธรรมที่เมื่อยังไม่ เกิดก็ควรให้เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นแล้วก็ควรทำให้เจริญยิ่งขึ้นไป”ความรักที่เกิดจากเมตตานั่นย่อม ก่อให้เกิดความเสียสละแบ่งปันหรือการบริจาคสิ่งของต่าง ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ จากบุคคล เหล่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถานศึกษาควรกำหนดเป็นนโยบายในการจัดให้มีการอบรมฝึกเชิงปฏิบัติการในต่าง ๆ พัฒนาคุณลักษณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า ด้านบุคลิกภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1. สุขภาพแข็งแรงสดชื่นสามารถปฏิบัติงานได้ดี อันดับที่ 2 การแต่งกายสุภาพเหมาะสมตามโอกาส และอันดับที่ 3 ความสุภาพอ่อนโยนกับทุกคน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความสำคัญ ดังนั้นมีข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ควรมีกิจกรรมการพัฒนาความสามารถในการพูดหรือการสนทนา ควรฝึกตนเองให้มีความสามารถในการถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกของตน เพื่อให้ผู้อ่านรับรู้ในสิ่งที่ต้องการสื่อสาร การพัฒนาควรดำเนินการ

2. ควรมีกิจกรรมการพัฒนาด้านอารมณ์ ผู้นำต้องสามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่โกรธง่าย ไม่ตื่นตูมกับคำพูดบางคำ เพราะทำให้เกิดความรู้สึกได้แย่งในใจหรือไม่ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง สร้างนิสัยมองโลกในแง่ดี คิดบวก

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่หรือสังกัดอื่น

2. ควรวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์. (2552). *กรรมฐานประจำวัน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ประคอง รัศมีแก้ว. (2551). *คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาที่มีคุณภาพ*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพลินใจ พฤกษชาติรัตน์. (2549). “การพัฒนารูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวดี วงษ์สกุล. (2555). *รูปแบบการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- หัชพันธ์ เอื้อโชคิณ. (2557). *คุณลักษณะผู้นำที่ไม่ดีที่มีผลในเชิงลบต่อขวัญกำลังใจในการทำงานของผู้ตาม*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษยและองค์การ (หลักสูตรนานาชาติ). คณะพัฒนาศาสตร์มนุษย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.